

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК УКРАИНЫ
ИНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ

МАТЕМАТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ
И СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ

Сборник научных трудов

КИЕВ - 1998

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК УКРАИНЫ
ИНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ

ХЕРСОНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ХЕРСОНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
ПО МАТЕМАТИЧЕСКОМУ МОДЕЛИРОВАНИЮ

**МАТЕМАТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ
И СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ**

Херсон, 3 сентября - 6 сентября 1998 г.

Сборник научных трудов

Киев

1998

Математические модели и современные информационные технологии. Сб. науч. тр./НАН Украины. Ин-т математики; Редкол.: Самойленко А. М. (отв. ред.), Березовский А. А. (отв. ред.) и др. -Киев, 1998.- 280с.

Тематический сборник посвящен разработке математического обеспечения, созданию алгоритмов и компьютерных программ для решения актуальных научно-исследовательских и инженерно-технических задач.

Работы сборника отражают новые результаты использования дискретных и непрерывных моделей случайных блужданий, цифрового моделирования рельефа местности, моделей и алгоритмов теории графов. Много внимания уделяется экономическим моделям и методам прогнозирования, новейшим применениям информационных технологий, в том числе, образовательных.

Многочисленные примеры эффективного применения математических моделей и прогрессивных технологий в естествознании, технике, экономике, образовании представляют интерес для научных работников, инженеров, преподавателей и студентов.

Редакционная коллегия:

А.М.Самойленко (отв. ред.), А.А.Березовский (отв. ред.), Ю.Н.Бардачев, А.Н.Хомченко, Ю.В.Гандель, А.Ю.Андрейцев (отв. секретарь), Г.С.Абрамов, В.В.Крючковский, В.И.Кузьмич.

Рецензент д. ф.-м. н., профессор М.П.Ленюк

Утверждено к печати ученым советом Института математики НАН Украины.

ня в автоматизованій системі оцінки рентних платежів.	72
24. <i>Котляр Б.Д., Аль-Давуд К.</i> О случайных кругах на множестве.	76
25. <i>Кочан В.В., Тымчишин В.А.</i> Система автоматизированного проектирования измерительно-управляющих и информационных сетей.	78
26. <i>Кравцов В.И.</i> Приведение вариационных принципов механики к виду, удобному для алгоритмического исследования на ПЭВМ.	82
✓ 27. <i>Кузьмич В.І.</i> Границя функціональної послідовності біля точки.	85
28. <i>Кузьмич Л.В.</i> Журнал “Вестник опытной физики и элементарной математики” і деякі проблеми методики навчання математики в південному регіоні України.	87
29. <i>Кузьмич Л.В.</i> Підготовка учителя математики в університетах на півдні України в кінці ХІХ - на початку ХХ століття.	90
30. <i>Курилович Я.Е., Кайдашев Р.П.</i> Интегральный метод в экономическом планировании.	93
31. <i>Лежнюк П.Д., Бевз С.В.</i> Подібність оптимальних процесів як двоїста задача критеріального програмування.	97
32. <i>Львов М.С., Спиваковский А.В.</i> Методы проектирования систем компьютерной поддержки математического образования.	101
33. <i>Любота В.Н., Яценко С.А., Крючковский В.В.</i> Челночный алгоритм решения задач математического программирования.	111
34. <i>Магергут В.З.</i> Имитационное моделирование переходных процессов в системах адаптивного позиционного регулирования.	115
35. <i>Малик В.Ф., Мельник И.И., Крекнин В.А.</i> О строении группы SL_N над кольцом главных идеалов.	119
36. <i>Мартынов А.Н., Соколова Н.А.</i> Управление развитием предприятий.	123
37. <i>Меньшиков Ю.Л., Поляков Н.В.</i> Выбор модели внешнего воздействия при математическом моделировании.	126
38. <i>Миколайчук Н.С., Попова В.В., Попов В.Е.</i> Определение оптимальной рыночной позиции на основе математического моделирования.	130
39. <i>Мирошниченко Д.Л.</i> К вопросу о выборе математического метода при построении цифровой модели рельефа местности.	132
40. <i>Мищенко В.О., Скрыпник А.Ю., Труфен В.И.</i> Математическое моделирование надежности информации в базе данных по приложениям методов параметрических представлений сингулярных интегралов.	135
41. <i>Мокін Б.І., Буяльська Т.Б.</i> Нова інформаційна технологія оцінки якості гуманітарних знань на основі моделей в нечітких множинах.	139
42. <i>Муравка А.С.</i> Уточнение свойств имитационной модели распределения национального дохода и ее программного обеспечения.	143
43. <i>Олейник Ю.Т., Балко Е.В.</i> Модели развития негосударственной системы высшего образования.	147
44. <i>Передерий В.И., Цивильский Ф.М.</i> Выбор периода тестирования психофункционального состояния непрофессионального пользователя в условиях действующего производства с динамическим характером.	151
45. <i>Передерий В.И., Цивильский Ф.М.</i> Способ согласования эргатической системы при разработке и функционировании информационных систем управления предприятием с динамическим характером производства.	155
46. <i>Петрусенко И.В.</i> Методы объединения и пересечения частичных областей в теории дифракции.	159
47. <i>Петух А.М., Войтко В.В.</i> Оцінка ефективності використання семіотичних систем в засобах відображення інформації.	162

ГРАНИЦЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ БІЛЯ ТОЧКИ

В роботі [1] введено поняття збіжності біля точки, яка виявилась відповідальною за збереження граничних властивостей (існування границі, неперервності, диференційовності) елементів функціональної послідовності граничною функцією. Зокрема були отримані необхідні і достатні умови диференційовності функціональної послідовності (ряду) [2, с.140]. В даній роботі буде розглянуто один частинний випадок збіжності біля точки. Він цікавий тим, що без додаткових вимог до елементів послідовності гранична функція містить щільну множину точок неперервності, а в окремих випадках – неперервна на проміжку.

Означення 1. Нехай функції $f_n(x)$ ($n \in N$) визначені в деякому проколеному околі точки x_0 . Будемо казати, що послідовність $\{f_n(x)\}$ збігається до числа A біля точки x_0 , якщо для будь-якого числа $\varepsilon > 0$ існує таке число $N(\varepsilon) > 0$, що для кожного номера $n > N(\varepsilon)$ існує проколений $\delta_n(\varepsilon)$ - окіл точки x_0 , в кожній точці якого виконується нерівність

$$|f_n(x) - A| < \varepsilon$$

Якщо послідовність $\{f_n(x)\}$ збігається до числа A біля точки x_0 , то цю послідовність будемо називати збіжною біля точки x_0 , а число A – границею послідовності $\{f_n(x)\}$ біля точки x_0 .

Означення 1 є узагальненням означення границі функції в точці; його можна отримати поклавши в означенні 1 $f_n(x) = f(x)$ ($n \in N$).

Досить просто вирішується питання про єдиність границі біля точки.

Теорема 1. Якщо функціональна послідовність має границю біля точки, то ця границя єдина.

Доведення цієї теореми проводиться аналогічно доведенню єдиності границі функції в точці.

Для збіжності біля точки виконується своєрідний критерій Коші.

Теорема 2. Для того, щоб послідовність $\{f_n(x)\}$ збігалась біля точки x_0 , необхідно і достатньо, щоб для будь-якого числа $\varepsilon > 0$ існувало таке число $N(\varepsilon) > 0$, що для кожної пари номерів n і m ($n \neq m$) більших ніж $N(\varepsilon)$ існував би такий проколений $\delta_{nm}(\varepsilon)$ - окіл точки x_0 , що для будь-яких точок x' і x'' цього околу виконувалась би нерівність

$$|f_n(x') - f_n(x'')| < \varepsilon$$

Зазначимо, що в умові теореми 2 обмеження $n \neq m$ не є обов'язковим в частині необхідності, а в частині достатності воно дещо послаблює вимоги до послідовності $\{f_n(x)\}$, хоча теж не є обов'язковим.

Якщо послідовність $\{f_n(x)\}$ має границю біля кожної точки множини X , то тим самим цій послідовності на множині X ставиться у відповідність єдина функція $f(x)$, яку будемо називати граничною для послідовності $\{f_n(x)\}$ в розумінні збіжності біля точки на множині X . Ця функція може значно відрізнятись від граничної функції цієї послідовності в розумінні класичної точкової збіжності.

Збіжність біля точки є в деякому розумінні більш сильнішою умовою ніж точкова збіжність. Про це може свідчити наступна теорема.

Теорема 3. *Якщо послідовність $\{f_n(x)\}$ збігається біля кожної точки проміжку до функції $f(x)$, то вона збігається до цієї функції в кожній точці проміжку, крім, можливо, скінченної або зчисленної множини точок цього проміжку.*

З іншого боку, навіть рівномірна збіжність функціональної послідовності на проміжку не може забезпечити існування хоча б однієї точки, біля якої ця послідовність мала б границю. Прикладом цього може служити послідовність функцій Діріхле: вона рівномірно збігається до функції Діріхле, але ні для однієї з точок сегменту $[0;1]$ не виконуються умови означення 1.

Тепер розглянемо питання неперервності граничної в розумінні збіжності біля точки функції.

Теорема 4. *Якщо послідовність $\{f_n(x)\}$ збігається біля кожної точки проміжку $(a;b)$ до функції $f(x)$, то множина точок неперервності функції $f(x)$ є щільною на цьому проміжку.*

Ця теорема цікава тим, що неперервність граничної функції досягається лише за рахунок збіжності біля точки функціональної послідовності, без будь-яких додаткових обмежень на елементи цієї послідовності.

Частинним випадком теореми 4 є відомий факт щільності на проміжку точок неперервності функції, яка є граничною (в розумінні точкової збіжності) для послідовності неперервних на цьому проміжку функцій [3, с. 44].

1. Кузьмич В.И. Сходимость возле точки и теоремы типа Арцела-Асколи. // Укр. мат. журн. - 1993. -45, № 8. - С.1090 – 1095.
2. Кузьмич В.И. Сходимость возле точки. // Математическое моделирование. – Киев: Институт математики АН Украины, 1996. – С. 140 – 144.
3. Гелбаум Б., Олмстед Дж. Контрпримеры в анализе. – М.: Мир, 1967, - 251 с.